

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ, ΜΟΥΣΙΚΗ, ΘΕΑΤΡΙΚΗ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΝΕΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΓΙΑΝΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΣΠ. ΑΡΜΗΣ—Κωνσταντῖνος Μ. Θεοτόκης
ΤΑΣΟΣ ΠΑΡΕΒΡΙΤΗΣ—Σαρακατσάνισσα.
FRIEDRICHE NIETZSCHE—Ὑμνοι στὴ Φιλία (δύο
κομμάτια) Μεταφ. Ἄρφας
PAUL VERLAINE—Nevermore. Μεταφ. Γ. Βουλῆς
ΑΝΑΚΡΕΩΝ—Στὸν Βάθυλλο. Μεταφ. Φώτης Δελφικός.
ΓΙΑΝΗΣ ΒΟΥΛΗΣ—Σελίδες ἑνὸς χειρογράφου ἀνοιγ-
μένες κατὰ τύχην σὲ ὥρες βαρυθυμίας.
REMY DE GOURMONT—Ἀπὸ τὸ «Βιβλίον τῶν Λιτα-
νειῶν», ὁ Λόγος τῶν Δέντρων. Μεταφ. Γ. Κέρκης
ANATOLE FRANCE—Μία ἐπίσκεψη στὸ Γουσταῦο
Φλωμπέρ. Μετάφραση.
ΘΕΟΔ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ—Στὰ Πεῦκα.
PIERRE LOTI—Ὀνειρο. Μεταφ. ΧΑΤΖ.
Ἄλληλογραφία κλπ.

ΕΤΟΣ Α΄. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 2ον

ΣΑΜΟΣ—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1923.

«ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ»
 ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ-ΜΟΥΣΙΚΗ-ΘΕΑΤΡΙΚΗ
 ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΝΕΩΝ
 Διευθυντής ΓΙΑΝΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Συνδρομαί δι' ἕν ἔτος	Ἑσώτεροικῶν	Δραχ.	30
»	Ἀμερικῆς	Δολλ.	5
»	Ἀγγλίας-Ἀποικιῶν	Λίρα	4
»	Γαλλίας	Φρ.	50
»	Λοιπῶν Εὐρωπ. Κρατῶν	»	50

ΘΣΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΑΛΛΑΖΟΥΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΝΤΑΙ
 ΝΑ ΜΑΣ ΤΟ ΔΗΛΩΟΥΝ

Διὰ πληροφορίας, Συνδρομὰς κλπ. ἀπευθύνεσθε:
 Φιλοτεχνικὸν Ὅμιλον Νέων Σάμος-Βαθῶ-Ἑλλάς.
 Διὰ ζήτηματα τῆς Συντάξεως
 «Μηνιαίαν Ἐπιθεώρησιν»

ΖΗΣΙΜΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ
 Ἱατρός—παθολόγος

Ἀπολυθεὶς καὶ πάλιν τῶν τάξεων τοῦ Στρατοῦ,
 ἔνθα ἐπὶ δεκαετίην ὄλην ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμα του
 εἰς διάφορα Στρ. Νοσοκομεῖα ὡς ἐσωτερικὸς ἱατρός
 καὶ διευθυντής. **δέχεται ἐν τῷ ἱατρείῳ του**
 παραπλευρῶς τοῦ Παρθεναγωγείου, **καθ' ἐκάστην**
 9—12 π. μ. καὶ 4—6 μ. μ.

Ἐκτελοῦνται πᾶσαι αἱ νεώταται θεραπευτικαὶ
 μέθοδοι, ἐνεργοῦνται παντὸς εἶδους χημικαὶ καὶ μι-
 κροβιοσκοπικαὶ ἐξετάσεις.

Ἐφαρμογὴ τοῦ **Νεο—606** καὶ **Νεο—Τρε-
 πόλ** με ἔξοχα ἀποτελέσματα.

E. M. MACRIS & Co

General Tabacconists
 Wine and Provision Merchants,
 Importers of General Foreign
 Goods, Watches, etc.

Telegrams:—«MACRIS»
 ICHANC

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΘΕΡΜΩΣ

ΝΤΟΠΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Τὴν περασμένην ἑβδομάδα ἐκυκλοφόρησεν ἐδῶ τὸ πρῶτον
 φυλλάδιον τοῦ περιοδικοῦ ποῦ ἀπεφασίσατε νὰ ἐκδίδη ὁ Φιλο-
 τεχνικὸς Ὅμιλος Νέων. Τὸ ἐπήραμε καὶ τὸ διαβάσαμεν τὸ
 φυλλάδιον αὐτὸ με ἔξοχωρ ἐυχαρίστηση καὶ χαρὰ, με πε-
 ρηφάνεια ἂν θέλετε.

Μελέτες, διηγήματα, ποιήματα. ὅτι ἄλλο εἶχε μᾶς ἐκί-
 νησαν κάποιον ἐνδιαφέρον ποῦ δὲν τὸ νοιώθουμε ὅταν δια-
 βάζουμε ἄλλα περιοδικὰ.

Πολὺ ἔμμορφον καὶ στήν κατάρτισή του καὶ στήν ἐμφά-
 νισιν του. Καὶ χαίρομαι ἀκόμη πλεονεκτικῶς διότι τὸ νέο πε-
 ριοδικὸν μᾶς ἐμφανίζει ὀνόματα καλῶν νέων ποῦ δείχνουν
 ὅτι ἔχουν φιλοτιμίαν νὰ ἐργασθῶν. Εὐγὲ τους. Ἄς ἔχουν
 θάρρος στὸν δρόμον τους καὶ ἄς μὴ φοβηθῶν τὰ ἐμπόδια
 ποῦ θὰ βροῦνε. Καὶ θὰ βροῦνε πολλὰ. Με τὴν θέλησιν
 καὶ τὴν ὑπομονὴν ὅλα κατορθώνονται Ἐμεῖς δὲν ἔχομε

παρὰ νὰ σφίξουμε θερμὰ τὸ χέρι τοῦ διευθυντῆ κ. Γ.
 Βουλῆ νέου με πολλὴ φιλολογικὴ φλόγα καὶ τῶν ἄλλων
 συνεργατῶν του.

Ἐφημερίς «**Αἴγαϊον**» τῆς 29 Ἰουλίου 1923

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΡ. ΑΝΤ. Χίον. Τί θέλετε νὰ ξέρουμε ἡμεῖς ἐδῶ-πέρα γιὰ
 τὰ οἰκογενειακὰ τοῦ Συνδέσμου τῶν Λογοτεχνῶν; Ἐξωδίκως
 μάθαμε, ὅτι ὡς ταμίαις φέρεται ὁ κ. Γερ. Σπαταλάς. ἂν ἐπικρα-
 τήσουν ὅμως συντηρητικώτερα στοιχεῖα, τὸ ἀξίωμα αὐτὸ θὰ δοθῇ
 στὸν κ. **Ι. Οἰκονομόπουλον** (Μ. Αὐγέρη).

ΣΠ. ΑΡΜΗΝ. Πε ραῖά. Στείλατέ μας παρακαλοῦμε τὴν νέα
 σας διεύθυνση, γιὰ νὰ σᾶς γράψουμε ταχυδρομικῶς. Εὐχαρι-
 στοῦμε θερμῶς.

ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟΝ. Ἐδῶ. Διαβάσαμε τὰ τραγούδια σας ὁ-
 πόσχεσθε πολλὰ, πάρα πολλὰ. Σᾶς συνιστοῦμε—ἀφ' οὗ ζητᾶτε
 τὴ γνώμη μας—νὰ τιτλοφορήσετε τὴ συλλογὴ σας «**Λαγοὶ καὶ
 πετραχήλια**».

Ν. ΜΑΝ Καρλόβασι. Δυστυχῶς, ὁ κύριος αὐτὸς εἶνε ἀδύ-
 νατο νὰ συνεργασθῇ μαζί μας αὐτὸ ἔπρεπε νὰ τὸ καταλάβετε
 με τὴν πρώτη ματιὰ ποῦ ρίξατε στήν «**Μην. Ἐπιθεώρηση**».
 Ἡ ἐρώτησή σας μᾶς θυμίζει τὸν ἀφελῆ χωρικὸ ποῦ ζήτησε
 σένα ἐμπορικὸν εὐρωπαϊκῆς μεγαλοπόλεως, «**στουρνάρια γιὰ πι-
 στόλες**».

ΗΛ. ΚΟΜΝΗΝΟΝ ὑπολογ. Τ. Τ. 904. Εἴμαστε ὑπόχρεοι
 γιὰ τὲς πατριωτικὰς ἐνέργειες σας. Οἱ Σαμιῶτες πρέπει νὰ ὑπο-
 στηρίξουν ἀπὸ τοὺς πρώτους τὸ Περιοδικὸν τους.

Ε. Μ. ΜΑΚΡΗΝ. *Ichang China*. Ἡ ἐπιστολή σας μᾶς συγ-
 κίνησε. Μακάρι νὰ κυβερνοῦσαν τέτοια αἰσθήματα ὅλους τοὺς
 ξενητεμένους Σαμιῶτες. Πολλὰ μπορεῖ νὰ ἐπίδειξη ἡ Σάμος,
 ἄλλὰ...

ΚΩΣΤ. ΣΕΓΡΑΗΝ. Ἱατρὸν. Ἐνταῦθα, Συνδρομὴ σας ἐκ
 30 δραχ. ἐλήφθη. Εὐχαριστοῦμε θερμὰ καὶ γιὰ ὅσα μᾶς γρά-
 φετε.

Χ. ΠΑΓΩΝΗΝ. Πύργον Σάμου. Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς ὀρί-
 σετε σαφέστερα αὐτὸ ποῦ θέλετε, γιὰτι σὲ φιλολογικὸν περιοδικὸν
 μόνο ὡς ξένη καταχώρηση μπορεῖ νὰ μῆ, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομε
 στήλη γιὰ κοινωνικὰ.

ΧΡ. ΚΑΡΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Ἀλεξάνδρεια. Συνδρομὴ σας ἐκ
 μιᾶς λίρας στερλίνας ἐλήφθη. Εὐχαριστοῦμε.

Κ. Κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ. Παρακαλοῦμε ὅσους ἐκρά-
 τησαν τὸ πρῶτον φυλλάδιον, νὰ ἐμβάσουν τὸ ἀντίτιμον τῆς συν-
 δρομῆς.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ

Στὸ περασμένον φυλλάδιον σελίδα 12, στὸ ποίημα «**Καραβό-
 πετρα**» τοῦ κ. Ζ. ἀνημετριάδη ἀντὶ **ζωτικὸ** νὰ διαβασθῇ **ξω-
 τικὸ**.

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟΝ

«**ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ**»

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ

Ὅλα τὰ εἶδη τῆς Ζαχαροπλαστικῆς.—Κόνσέρβαι,
 Κακίον, Τσαῖ ἐξαιρετικῆς ποιότητος, Μπίρα
 φραπέ, Παγωτά.

ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ

Ἐκτάκτως ἐνδιαφέρουσα

ΕΙΚΟΝΕΣ

«**Η ΦΙΑΡΜΟΝΙΚΗ ΣΑΜΟΥ**»

ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως μέχρι σήμερον.

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ, ΜΟΥΣΙΚΗ, ΘΕΑΤΡΙΚΗ
ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΦΙΛΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΓΙΑΝΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΤΟΣ Α'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 2ον

ΣΑΜΟΣ—ΒΑΘΥ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1923

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Μ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Ἐκείνο, πού κατ' ἔξοχὴν θὰ αἰσθανθῆ, ὅποιος σκύψει πάνω στὸ ἔργο τοῦ λογοτέχνη, πού πρόωρα πέθανε τὸν περασμένο μῆνα, εἶνε ὁ θαυμασμός γιὰ τὴν ἀπέραντη πολυμάθεια κι' ὁ σεβασμός γιὰ τὴ εὐσυνειδησία καὶ τὴν ἔργατικότητα τοῦ δημιουργοῦ του.

Στὸ ὀγκῶδες μεταφραστικὸ τοῦ ἔργο ἡ ἀκρίβεια τῆς ἀποδόσεως καὶ ἡ πιστότης στὰ θαυμαστά πρωτότυπα εἶνε τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ πού μᾶς κάνουν νὰ παραδεχθῶμε, ὅτι δὲν βρίσκεται κανεὶς πολὺ μακρυνὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἂν πιστέψει πὼς ἡ μεταφραστικὴ μᾶς τέχνη εἶπε τὴν τελευταία τῆς λέξη, ὅσον ἀφορᾷ τὰ ξένα ἀριστουργήματα, μὲ τὰ ὁποῖα καταπιάστηκε ὁ Κ. Θεοτόκης.

Θὰ τολμοῦσεν ὁμως κανεὶς νὰ παρατηρήσει, πὼς ἡ φανταστικὴ του προσήλωσις στὸν γλωσσικὸ ἐπιστημονισμό φθάνει πολλὰς φορὰς ὡς τὴν ἐκζητήση καὶ βγαίνει ἀπ' τὰ ὅρια τῆς αἰσθητικῆς, ὅρια ἱερὰ καὶ ἀπαραβίαστα ἔξω ἀπ' τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ ἀπολύτως νὰ νοηθῆ ἔργο τέχνης, ὅρια ὁμως, πού ἕνας ἀπ' τοὺς κυριωτέρους τῶν χαρακτήρων, εἶνε τὸ ὑποκείμενο τοῦ καλλιτέχνη. Καὶ γιὰ τὸν τελευταῖον ἀκριβῶς λόγο οἱ γλωσσικαὶ ἀρχὲς καὶ πεποιθήσεις, κι' ἂν ἀκόμα ἀποτυγχάνουν στὴν ἐφαρμογὴ τους, ἀποτελοῦν δευτερεύον στοιχεῖο γιὰ τὴν διαμόρφωση κριτικῆς γνώμης.

Ἔρχεται κατόπιν ἡ πρωτότυπη ἐργασία του, πού θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν χωρίσουμε σὲ δυὸ περιόδους: Στὴν πρώτη, πού περιλαμβάνει διηγήματα δημοσιευμένα στὴν «Τέχνη» καὶ στὸν «Νουμᾶ» κι' δυὸ τόμους «Ἡ Τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα» καὶ «Ἡ Ζωὴ καὶ ὁ Θάνατος τοῦ Καραβέλα», μᾶς ἔδωσεν ἔργα καθαρῶς ἠθογραφικά. Ἡ Κοινωνία μὲ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά της, τὰ πρόσωπα μὲ τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά των βρίσκουν τὴ φωτογραφικὴ τῶν ἀπόδοσις χάρις στὴν ὀξεῖα καὶ λεπτόλογη παρατηρητικότητα τοῦ συγγραφέως. Ὡς ἔδω ὁμως. Ἀλλὰ τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἡ ἐργασία εἶνε ἔκφανσις τῆς τέχνης; Εἶνε καλλιτεχνία ἢ φωτογραφικὴ; Αὐτὸ δὲν μπορούμε νὰ τὸ ἐννοήσουμε. Ἡ ἐργασία αὐτὴ δυνατόν νὰ ἐνδιαφέρῃ τὴ λαογραφία, τὴ ψυχολογία τὴν κοινωνιολογία, ὅποιανδήποτε ἄλλην ἐπιστήμη. Τὴν τέχνη ὁμως ἀδύνατο.

Ἡ Τέχνη θὰ ἐνδιαφερθῆ γιὰ τὰ ἔργα τῆς δευτέρας δημιουργικῆς του περιόδου. Τοῦ «Κατάδικου» καὶ τῶν «Σκλάβων στὰ δεσμά τους» τοὺς δίνει ξεχωριστὴ θέση στὴ λογοτεχνικὴ μᾶς παραγωγή ἢ προσπάθεια τοῦ συγγραφέως νὰ δημιουργήσῃ χαρακτηριστικούς τύπους τοῦ ἀνθρώπου, πού τὸ ἠθικὸ τους κίνητρο τοῦ ἔξωθεῖ στὴν ἀγαθοποιὸν δράση ἢ στὴν παθητικὴ ἀντίστασις ἐναντίον

ἐνὸς κατωτέρου ἠθικῶς καὶ τυραννικῶς ἀσφυκτικοῦ περιβάλλοντος καὶ νὰ μᾶς εἰσαγάγει στὸν κόσμον ὧν ἠρώων του «ὦμορφο κόσμος, ἠθικὸ, ἀγγελικὰ τλασμένο» κόσμον ἀνωτερότητος καὶ ἀγνοῦ ἰδεαλισμοῦ, ἀπ τὸν ὁποῖον θὰ βγοῦμε ἐξαλαφρωμένοι ἠθικῶς σὰν ἀπὸ καθαρτήριοιο πύρ.

Εἶνε ζήτημα ὁμως κατὰ πόσον κατορθώνει νὰ τὸ ἐπιτύχει. Κατὰ πόσον οἱ τύποι του καὶ ἡ δράσις των μᾶς παρέχουν τὴν ἀνώτερη ἐκείνη ἀπόλαυσις, ὅπου τὸ καλλιτεχνικὸ σμίγει μὲ τὸ πλατεῖα ἠθικὸ στοιχεῖο σὲ μιὰ τελείαν ἁρμονία, ἀπόλαυσις ἀνάογη μὲ τὴν συγκίνησι μιᾶς μυστικῶπαθης ψυχῆς στὸ ἄκουσμα ἐνὸς ὑπέροχου θεησκευτικοῦ ὕμνου.

Τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Κ. Θεοτόκη τοὺς πλησιάζουμε καὶ τοὺς γνωρίζουμε καλά: πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μᾶς εἶνε ἄλλως τε παλιοὶ γνώριμοι ζοῦν μαζί μας καὶ κινοῦνται στὸ ἴδιο περιβάλλον μ' ἡμᾶς, ἀναπνεύουν τὸν ἀέρα πού ἀναπνεύουμε, τοὺς συμπαθοῦμε καὶ τοὺς ἀντιπαθοῦμε, ἀναλόγως: μὰ τίποτε περισσότερο. Κάτι ἄλλο ζητοῦμε ἀπ' τὴ γνωριμία τους κι' ἀπ' τὴ συναναστροφή τους, κάτι πού θὰ εἰσχωρήσει μέσα μας σὰν ἀπολυτρωτικὴ πνοὴ καὶ θὰ μᾶς φέρει τὴν «λυτήριον κάθαρσιν» νεκρώνοντας κάθε ἠθικὸ μικρόβιο, πού θὰ μᾶς ἀνοίξει τὰ φτερά γιὰ τοὺς λαμπρότατους αἰθέρες τῆς ἀνώτερης ζωῆς. Καὶ τὸ κατὰ τὴ αὐτό, δυστυχῶς δὲν τὸ βρίσκομε στοὺς γνωρίμους μὲ τοὺς ὁποῖους συνέστησεν ὁ συγγραφέως. Δὲν τὸ βρίσκομε, ἴσως, γιὰτὶ λείπει ἀπ' τὸν τεχνικὴν ἢ δυνατικὴν κριτικὴν συγκεντρωτικότης, πού διακρίνει τοὺς μεγάλους δημιουργούς, ἴσως, πρὸ παντός, γιὰτὶ τοῦ λείπει ἐκεῖνο πού ὁ Οὐάιλντ χαρακτηρίζει ὡς μουσικὸν προαισθημα, ἀπολύτως ἀπαραίτητο γιὰ κάθε ἔργο τέχνης. Ὅπως ὁποῖοτε ὁμως συναισθανόμεθα καὶ ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ὑπάρχει ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέως ἡ καλὴ θέλησις καὶ ἡ πολύμοχθη προσπάθεια νὰ μᾶς τὸ δώσῃ. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸν περιβάλλομε μὲ τὴν ἐκτίμησίν μας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μας.

Καὶ γι' αὐτὸ μ' εὐλαβικὴ συγκίνησι σταματοῦμε μπρὸς στὸ νοπὸ τάφο καὶ θὰ σταματήσῃ μιὰ μέρα μὲ ἰδιαίτην προσοχὴν κι' ἡ Νεοελληνικὴ Γραμματολογία μπρὸς στὴ μνήμη τοῦ ἀξίου λογοτέχνη, πού ξεχωρίζει ἀνάμεσα στοὺς συντεχνίτες του τῆς περιόδου αὐτῆς τῆς νεοελληνικῆς πνευματικῆς ἀνθήσεως καί, περισσότερο ἀκόμα, μπρὸς στὴ μνήμη τοῦ ἐπιστήμονος μεταφραστευτικῶν γιγάντιων δένδρων τῆς ξένης γλωσσῆς, πού κατάρθωσε γιὰ πάντα ἡ δριστηκὰ νὰ τὰ ἐγκληματίσει κάτω ἀπ' τὸν μ' αὐγινὸ—ἀκόμα— φῶς, φωτισμένον πνευματικὸν οὐρανὸν μας.

ΣΠ. ΑΡΜΗΣ

νια, περασμένα κάτω από το σκέπασμα ενός τάφου..

Συνήθως, μιά πολύ δυνατή συγκίνηση που δοκιμάζουμε στ' όνειρο κόβει τις άπιαστες κλωστές του και τ' όνειρο τελειώνει: ξυπνάς. Το ασθενικό φάδι σπασμένο κυματίζει μιά στιγμή, ξαναπέφτει ύστερα, και σβύνει τόσο γληγορότερα, όσο περισσότερο αγωνίζεται το πνεύμα να το συγκρατήσει, — χάνεται σά γάζα σκισμένη μέσα στο κενό, που θα ήθελες να την ακολουθήσεις και που ο άεμος την παίρνει στο βάθος ενός άπρόοπτου μάκρους.

Μά όχι, αυτή τή φορά δεν ξύπνησα και τ' όνειρο εξακολούθησε, ενώ έσβυνε. Τ' όνειρο άπλώθηκε σε μιά μακρυά χανόμενη γραμμή.

Μείναμε για μιά στιγμή ο ένας μπροστά στον άλλο, σταματημένοι μέσα στη όρμη της θύμησης μας, δεν ξαίρω από ποιά σκοτεινή αδράνεια. Χωρίς φωνή για να μιλήσουμε και σχεδόν χωρίς σκέψη, διασταυρώνοντας μόνο τις ματιές μας, ματιές φαντασμάτων, μ' έκπληξη και με ήδονική αγωνία... Ύστερα σκεπάστηκαν και τὰ μάτια μας, και καταντήσαμε σχήματα πιο συγκεχυμένα, που κάναμε πράγματα άσήμαντα κι' άθέλγητα. Το φως χαμήλωνε, χαμήλωνε πάντα. Δέ βλέπαμε σχεδόν πιά. Εκείνη βγήκε και την ήκολούθησα σ' ένα σαλόνι με τοίχους άσπρους, πλατύ, με λίγα άπλά έπιπλα, όπως συνηθίζεται στα σπίτια των άγρονόμων.

Μιά άλλη σκιά γυναίκας που μάς περίμενε κεί, — μιά ηλικιωμένη γυναίκα που τή γνώρισα άμέσως και που τής έμοιαζε, ή μητέρα της χωρίς άμφιβολία — σηκώθηκε μόλις πλησιάσαμε, και βγήκαμε κι οι τρεις χωρίς ν' ανταλλάξουμε καμμιά σκέψη, σά να ύπακούαμε σε μιά συνήθεια... Θεέ μου, πόσα λόγια και πόσο μακριές φράσεις, για να εκφραστεί βαριά όλο αυτό που έγινε χωρίς διάρκεια και χωρίς θόρυβο, μεταξύ προσώπων διάφανων σαν ανταύγειες κινούμενων χωρίς ζωή μέσα σε μιά σκοτεινά πάντα αυξανόμενη, περισσότερη άχρωμάτιστη και ταραγμένη από τή σκοτεινά της νύχτας.

Βγήκαμε κι' οι τρεις με το δειλινό σ' ένα μικρό, άθλιο όδρομο, με χαμηλά, έπαρχιακά σπιτάκια κάτω από μεγάλα δέντρα. Στην άκρη μόλις ύποπτευόταν κανείς τή θάλασσα, μιά έντύπωση έκπατριsmού και μακρυνής έξορίας, κάτι που θα μπορούσε να δοκιμάσει κανείς τον περασμένον αιώνα στους δρόμους Μαρτινική και Ρενιόν, αλλά τουλάχιστο με το μεγάλο φως, ενώ όλα αυτά βλέπονται μέσα στο μισοσκοτάδο που ζουν οι νεκροί. Μεγάλα πουλιά έκαναν γύρους στο βαρύν ουρανό μ' όλο αυτό το σκοτάδι, είχε κανείς τή συνείδησι πως βρίσκεται στη φωτεινή ώρα που έρχεται μετά τή δύση του ήλιου. Προφανώς κάναμε κεί κάτι συνηθισμένο. Μέσα στα πάντοτε σκοτεινότερα αυτά σκοτάδια, που δεν ήταν τὰ σκοτάδια τής νύχτας, κάναμε τὸ συνηθισμένο μας βραδινό περίπατο.

Μά οι έντυπώσεις όλο κι' έσβυναν. Οι δυο γυναίκες δεν ήταν ορατές πιά, 'Απ' αυτές δέ μου έ-

μενε παρά μόνο ή γνώμη πως δυο έλαφρά κι' άπαλά φάσματα βάδιζαν πλάι μου... Ύστερα, τίποτε πια. Όλα έσβυσαν για πάντα μέσα στην άπόλυτη νύχτα του άληθινού ύπνου.

Κοιμήθηκα πολύ, ύστερα από το όνειρο αυτό, — μιά ώρα, δυο ώρες, δεν ξαίρω. Ευπνώντας, στην έπιστροφή των σκέψεων, μόλις μου ήρθε ή πρώτη άνάμνηση, δοκίμασε το είδος αυτό του έσωτερικού κλονισμού που μάς κάνει να ξεπεταχτούμε και να γουρλώνουμε τὰ μάτια... Μέσα στη μνήμη μου, ξαναβρήκα στην αρχή τ' όραμα στην έντονώτερη στιγμή του, όταν ξαφνικά είχα σκεφθεί σε Κείνην αναγνωρίζοντας το μεγάλο καπέλλο το άφημένο πάνω στην καρέκλα, κι' όταν Έκείνη πίσω μου είχε φανεί... Ύστερα άργά, σιγά σιγά, θυμήθηκα όλα τ' άλλα: Τις τόσο άκριβείς λεπτομέρειες τής κάμαρης αυτή που μου είπαν ήδη γνωστή, τή γυναίκα αυτή την ηλικιωμένη που μόλις την είδα μέσα στη σκιά, τον περίπατον αυτό πιο μικρόν, έρημο δρόμο... Που λοιπόν είδα κι' αγάπησα όλα αυτά; Γλήγορα άποζητήσα μέσα στο παρελθόν μου, με κάποια άνησυχία κι' αγωνιώδη θλίψη, με την επιπίθηση πως θα θυμηθώ. Μά όχι, τίποτε πουθενά. Στη ζωή μου τίποτε παρόμοιο...

Το κεφάλι του ανθρώπου είναι γεμάτο από αναρίθμητες άναμνήσεις, ανάκατα στοιβαγμένες σαν μπλεγμένα κομμάτια. Χιλιάδες και χιλιάδες είναι στριμγομένες μέσα στους σκοτεινούς μυχούς απ' όπου δέ θα βγούν ποτέ. Το μυστηριώδικο χέρι που τις αναταράζει και τις ξεθάφτει, παίρνει καμιά φορά τις πιο λεπτές και τις πλέον άκατανόητες, για να τις όδηγήσει μιά στιγμή στο φως, την ώρα τής γαλήνης που προηγείται ή που ακολουθεί τον ύπνο. Αυτό που διηγήθηκα δέ θα ξαναφανεί βέβαια ποτέ, και θα ξαναφαινόταν άκόμη ένα άλλο βράδυ, χωρίς να μάθω τίποτε περισσότερο για τή γυναίκα αυτή, σ' αυτόν τον τόπο τής έξορίας γιατί μέσα στο κεφάλι μου δεν ύπάρχει, χωρίς άμφιβολία τίποτε περισσότερο που να την άφορά. Είνε το τελευταίο κομμάτι από ένα κομμένο νήμα, που πρέπει να τελειώνη εκεί που σταμάτησε τ' όνειρό μου. Η αρχή κι' ή συνέχεια δέ θα ύπήρχαν, παρά μέσα σε άλλα μυαλά που έδω και πολύν καιρό έχουν επιστρέψει στη σκόνη.

Μέσα στους προγόνους μου είχα μερικούς ναυτικούς που ή ζωή κι' οι περιπέτειές τους μου είναι πολύ λίγο γνωστές. Και ύπάρχουν ασφαλώς, δεν ξαίρω που, σε κάποιο μικρό κοιμητήριο των άποικιών, παλιά κόκκαλα ότι άκόμη μένει από τή νέα γυναίκα με το ψάθινο καπέλλο και τις μαύρες μπούκλες, Το θέλγητρο που τὰ μάτια της είχαν έξασκήσει σε κάποιον από τους άγνωστους προγόνους μου ήταν αρκετά δυνατό για να ρίξει μιά τελευταία μυστηριώδη ανταύγεια ως έμένα. Σκεφτόμουν Έκείνην όλόκληρη τή μέρα... Και με μιά τόσο παράξενη μελαγχολία.